

1. Činitelská jména (nomina agentis)

změna kategorie: V → N (typ dverbálních jmen) → činitelské sufixy selektují V

strukturní význam: “ten, kdo *Vuje*”

gramatické vlastnosti: [Anim], [Mask]

- (1) učitel ,ten, kdo učí‘, pozorovatel ,ten, kdo pozoruje‘, zakladatel ,ten, kdo zakládá‘

1.1 Slovtvorné typy - distribuce činitelských sufixů

4 základní sufixy: *-tel*, *-č*, *-(e)c*, *-c(e)*

- (2) [[učí]_V tel]_N, [[školi]_V tel]_N, [[pozorova]_V tel]_N, [[žada]_V tel]_N
(3) [[nosi]_V č]_N, [[voli]_V č]_N, [[ostřelova]_V č]_N, [[hada]_V č]_N, [[hrá]_V č]_N
(4) [[chod]_V ec]_N, [[běž]_V ec]_N, [[lov]_V ec]_N, [[věšt]_V ec]_N
(5) [[výher]_V c]_N, [[převrav]_V c]_N, [[výrob]_V c]_N, [[nález]_V c]_N

→ **derivace z kořene vs. derivace z infinitivního kmene**

- (6) [stavě]_V → [[stavi]_V tel]_N, [dohlíže]_V → [[dohlíži]_V tel]_N, [drže]_V → [[drží]_V tel]_N
[sáze]_V → [[saze]_V č]_N, [roznáše]_V → [[roznaše]_V č]_N, [nabíze]_V → [[nabíze]_V č]_N
(7) [sáze]_V → [[saze]_V č]_N, [roznáše]_V → [[roznaše]_V č]_N, [háda]_V → [[hada]_V č]_N
[sbíra]_V → [[sběra]_V č]_N

Uveďte příklady činitelských jmen, která jsou paralelně derivována z téhož V různými sufixy.

1.2 Činitelské sufixy?

- (8) hlušec, slepec, blbec, plešatec, vlasatec; dvorec, stolec, houfec, Kostelec
(9) odšťavňovač, vysílač, počítač, zesilovač
(10) opravitelný, ovladatelný, pozorovatelný, převoditelný

1.3 Vlastnosti V, z nichž se derivují činitelská jména

- (11) cestovat → cestovatel, chodit → chodec, spát → spáček vs. *vznikač, *zbyvatel, *pěnič,
*lenivěč, *šedivěč, *bankrotovač

(12) *viděč, *slyšeč, *cítič, *dýchač, *zajímač

činitelská jména → vyjadřují **činitele** děje (Agens)

(13) *odcestovatel, *zkrotitel, *opsač, *odstranitel, *poskytnutel

habituálnost → imperfektiva

1.4 Valence činitelských N

(14) krotitel lvů, nosič vody, opisovač knih, vykonavatel trestu, ošetřovatel nemocných

tranzitivní V → Obj se realizuje jako Gen

(15) pronajímatel chat Holanďanům/pronajímatel chat/*pronajímatel Holanďanům
odstraňovač min z terénu/odstraňovač min/*odstraňovač z terénu
předváděč výrobků zákazníkům/předváděč výrobků/*předváděč zákazníkům
poskytovatel informací občanům/poskytovatel informací/*poskytovatel občanům

(16) kovotepec, kovolijec, drakobijec, dřevorubec, obrazoborec, divotvůrce, chlebovářce,
mravokárce, časoměřič, bacilonosič; bratrovrah, hrdlořez, vlajkonoš, zlatokop

(17) (?) kovotepec mědi, divotvůrce zázraků, časoměřič vteřin, vlajkonoš české vlajky

(18) přístroj ovladatelný *Karlem/vypínačem
hvězda pozorovatelná *odborníkem/dalekohledem
verdikt přezkoumatelný *Petrem/soudem
náhrada je vymahatelná *ředitelem firmy/státem

1.5 Činitelská jména jako základ pro další derivaci

Uveďte příklady struktur, které jsou derivovány z činitelských jmen.